

Yükselen ekonomilerde demokrasinin iyi yönetim üzerine etkisi

Rabia Efeoğlu*

*Dr. Öğr. Üyesi, Kastamonu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Finans ve Bankacılık Bölümü, Kuzeykent, Kastamonu, 37150 TÜRKİYE. E-posta: refeoglu@kastamonu.edu.tr, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2515-1553>

MAKALE BİLGİSİ

Geliş tarihi: 02.12.2021
Kabul tarihi: 03.02.2022
Çevrimiçi kullanım tarihi: 24.06.2022
Makale Türü: Araştırma makalesi

Anahtar Kelimeler:
İyi yönetim,
demokrasi, yükselen ekonomiler.

ÖZ

Çalışmanın amacı, yükselen piyasa ekonomileri için 2002-2018 döneminde demokrasinin iyi yönetim üzerindeki etkisini analiz etmektir. İyi yönetim, altı temel iyi yönetim göstergesi olan hesap verebilirlik, politik istikrar, hükümetin etkinliği, düzenlemelerin kalitesi, hukukun üstünlüğü, yolsuzluğun önlenmesinin ortalaması alınarak belirlenmiştir. Demokrasi endeksi bağımsız değişkendir ve endeksin en yüksek değeri 1, en düşük değeri 7'dir. Çalışmada statik panel veri analiz yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre demokrasi endeksinin iyi yönetim üzerindeki etkisi negatif ve istatistiki bakımdan anlamlıdır. Yükselen piyasa ekonomilerinde demokrasi arttıkça iyi yönetim de artmaktadır. Demokrasi ve iyi yönetim çalışmaları incelendiğinde genel olarak demokrasinin ekonomik büyüme ve kalkınmayla ilişkisinin, iyi yönetimin ise sürdürülebilir ekonomik kalkınma ve ekonomik büyüme ile ilişkisinin araştırıldığı çalışmaların yoğunlukta olduğu görülmektedir. Ancak demokrasi ve iyi yönetim arasındaki ilişkinin araştırıldığı çalışmaların sınırlı sayıda olduğu ve bu konuda ampirik çalışmaların teorik çalışmalardan daha az olduğu söylenebilir. Bu sebeple literatürdeki söz konusu boşluğu doldurmak ve literatüre bir katkı adına demokrasinin iyi yönetim üzerine etkisine yönelik bir ampirik çalışma yapmaya karar verilmiştir.

The effect of democracy on good governance in emerging economies

ARTICLE INFO

Received: 02.12.2021
Accepted: 03.02.2022
Available online: 24.06.2022
Article type: Research article

ABSTRACT

The aim of the study is to analyze the impact of democracy on good governance in the period from 2002 to 2018 for emerging market economies. Good governance is determined by six basic indicators which are good governance, accountability, political stability, government efficiency, quality of regulations, rule of law, and prevention of corruption. The democracy index is an independent variable and the highest value of the index is 1 and the lowest value is 7. Static panel data analysis method was used in this study. According to the findings, the effect of democracy index on good governance is negative and statistically significant. As democracy increases in emerging market economies, so does good governance. When the studies about democracy and good governance are examined, it is

Keywords:

Good governance, democracy, emerging economies.

generally seen that, there are more studies investigating the relationship between democracy and economic growth and development as well as the relationship between good governance and sustainable economic development and economic growth. However, it can be said that studies investigating the relationship between democracy and good governance are limited in numbers and there are less empirical studies than theoretical studies. For this reason, it was decided to make an empirical study on the effect of democracy on good governance in order to fill this gap in the literature and to contribute to the literature.

1. Giriş

İyi yönetim ve demokrasi günümüzde ülkelerin/devletlerin iyi yönetilip yönetilmediği hususunu görebilmek için üzerinde durulan önemli bir konudur. Her iki kavram da ülkelerin uluslararası alanda saygınlığını sağlaması ve var olan itibarını koruması için önemli birer kriter haline gelmiştir.

İlk olarak M.Ö. 11. ve 12. yüzyıllarda ortaya çıkan demokrasi en dar anlamıyla halkın kendi kendini yönetmesidir. Ülkelerin demokrasi düzeylerinin ölçülebilmesinde sıklıkla kullanılan endeks Freedom House demokrasidir. Freedom House endeksi politik haklar ve sivil özgürlüklere dayanan, 1 en yüksek demokrasi, 7 en düşük demokrasi düzeyini göstermek üzere ülkeleri özgür, kısmen özgür ve özgür olmayan şeklinde sınıflandıran bir endekstir. Endeks hesaplanırken bir ülkenin demokrasiye sahip olup olmadığını tespit etmek amacıyla vatandaşların adayları hür bir şekilde seçebilmesi, muhalefetin iktidara katılma şanslarının bulunması gibi birkaç temel ölçüt kullanılmıştır. Bu niteliklere sahip siyasal sistemler demokratik sistemler olarak sınıflandırılırken, sahip olmayanlar ise demokratik olmayan sistemler içerisinde yer almaktadır.

İyi yönetim ise ilk defa 1989 yılında Dünya Bankası tarafından kullanılmıştır. Dünya Bankası'nın tanımına göre iyi yönetim "*açık ve öngörülebilir bir karar alma sürecinin, profesyonel bir bürokratik yönetimin, eylem ve işlemlerinden sorumlu bir hükümetin, kamusal sürece aktif bir şekilde katılımında bulunan sivil toplum ve hukukun üstünlüğünün geçerli olduğu bir düzen*" olarak ifade edilmiştir (World Bank, 2020). Ülkelerin iyi yönetim düzeyleri altı farklı göstere ile ölçülmektedir. Bu göstergeler; ifade özgürlüğü ve hesap verebilirlik, politik istikrar, suç ve şiddetin yokluğu, hükümetin etkinliği, düzenleyicilerin kalitesi, hukukun üstünlüğü ve yolsuzluğun önlenmesidir. Her bir yönetim göstergesi iki farklı şekilde raporlanabilmektedir. Birincisinde her bir gösterge -2.5 ile +2.5 arasında değerler almaktadır. İkincisinde her bir gösterge 0 ile 100 arasında puan almaktadır. Her iki yöntemde de düşük değer/puan daha az yönetimi, yüksek değer/puan daha iyi yönetimi göstermektedir (Şahin, 2018, s. 4).

Demokrasi ve iyi yönetim arasındaki ilişki irdelendiğinde; demokrasinin temsil, katılım ve denetim olmak üzere üç ana özelliği vardır (Aktan, 2015, s. 58). Yani halk temsilcilerini özgürce seçebilmekte, yönetime aktif bir şekilde katılabilmekte ve seçtiği temsilcilerin eylem ve kararlarını denetleyebilmektedir. İyi yönetim ise diyalog ve uzlaşma olmak üzere iki önemli kavramı barındırmaktadır (Aktan, 2015, s. 58). Yani halk hür iradesi ile uzlaşmaya dayanarak temsilcilerini seçebilir, yöneticiler ile diyalog içerisinde olarak yönetime katılabilir ve yöneticilerin kontrolünü sağlayabilir. Demokrasi ve iyi yönetim için sözü edilen bu özelliklerin varlığı gereklidir. O halde denilebilir ki; demokrasi için uzlaşma ve diyaloga yani iyi yönetime büyük ölçüde önem verilmelidir (Aktan, 2015, s. 58).

Hükümetlerin yönetiminde hukukun üstünlüğü, hesap verebilirlik, politik istikrar, hükümetin etkinliği, düzenlemelerin kalitesi ve yolsuzluğun önlenmesi gibi iyi yönetim göstergeleri olmadan katılım, temsil ve denetimli bir demokrasiden söz edilememektedir. Demokrasinin en önemli yapı taşlarından birisi özellikle hukukun üstünlüğüdür. Hukukun üstünlüğü demokrasinin gereği olarak toplumda adaleti sağlayarak özgürlükleri güvence altına almaktadır. Böylece hukuk kuralları bağımsız ve tarafsız bir şekilde uygulanmakta bu da etkin demokratik süreçleri beraberinde getirmektedir (Karabacak, 2003, s. 63-75). Aynı şekilde hesap verebilirlik ile de yönetenler yönetilenlere karşı çabuk cevap verebilir olmaktadır ve bu da demokratik yönetim mekanizmasını harekete geçirmektedir

(Samsun, 2003, s. 30). Aksi takdirde hukukun üstünlüğünü kapsayan bazı kamu kurumlarının zayıf performansı, yönetimlerde gücü elinde bulunduran iktidarların sahip oldukları bu güçlerini keyfi olarak kullanmaları (Karabacak, 2003, s. 64-70), hükümetlerin yeterince hesap verebilir olmaması, politikacıların siyasi mücadelesi, rant kollamaları ya da şeffaflığın sağlanamaması gibi sebeplerle düzenleyici kurumlar ve düzenlenen kurumlar arasında bilgi asimetrisi olabilir (Kuzey, 2003, s. 7). Söz konusu sorunlar da demokrasiye zarar vererek iyi yönetişimi olumsuz etkilemektedir.

Demokrasi ve iyi yönetim çalışmaları incelendiğinde genel olarak demokrasinin ekonomik büyüme ve kalkınmayla ilişkisinin, iyi yönetişimin ise sürdürülebilir ekonomik kalkınma ve ekonomik büyüme ile ilişkisinin araştırıldığı çalışmaların yoğunlukta olduğu görülmektedir. Ancak demokrasi ve iyi yönetim arasındaki ilişkinin araştırıldığı çalışmalar ise az sayıdadır ve hatta bu konuda ampirik çalışmaların teorik çalışmalardan daha da az olduğu söylenebilir. Bu sebeple literatürdeki söz konusu boşluğu doldurmak ve literatüre bir katkı adına böyle bir ampirik çalışma yapmaya karar verilmiştir. Çalışmada giriş bölümünden sonra literatür taraması verilerek üçüncü bölümde veri seti ve ekonometrik yöntem, dördüncü bölümde ampirik bulgular, beşinci bölümde sonuç kısmı sunulmaktadır.

2. Literatür taraması

Literatürde demokrasi üzerine yapılan çalışmalarda demokrasinin ekonomik büyüme ve kalkınmaya etkisini inceleyen çalışmaların daha fazla olduğu dikkat çekmektedir. Bu çalışmalardan;

Weede (1983), demokrasi ve iktisadi büyüme arasındaki ilişkiyi 1960-1979 dönemi için 94 ülkede yatay kesit regresyon analiz yöntemiyle incelemiştir. Çalışmanın sonucuna göre demokrasinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi negatiftir.

Pourgerami ve Assane (1992), yatay kesit regresyon analiz yöntemiyle 47 ülke için 1950-1977 döneminde demokrasi ve ekonomik büyüme ilişkisini test etmişler ve demokrasinin büyüme üzerindeki etkisinin anlamlı ve pozitif olduğu sonucunu elde etmişlerdir.

Brochado ve Martins (2005), demokrasi ve ekonomik kalkınma ilişkisini 124 ülkede 2002 dönemi için yatay kesit veri analiz yöntemini kullanarak incelemişlerdir. Demokrasi ile ekonomik ve insani gelişme arasında pozitif bir ilişki vardır.

Piñeiro, Khan, Melikyan ve Tamazian (2005), demokrasi ve kalkınma arasındaki ilişkiyi 1997-2002 döneminde 80 ülke için nitel tercih modelleri analizini kullanarak test etmişlerdir. Buna göre demokrasinin ekonomik kalkınma üzerinde pozitif bir etkisi vardır.

Persson ve Tabellini (2006), panel veri analizi yöntemiyle demokrasi ve ekonomik kalkınma arasındaki ilişkiyi 150 ülke için 1960-2000 döneminde incelemişlerdir. Demokrasinin ekonomik kalkınmayı pozitif etkilediği sonucuna varmışlardır.

Jalles (2010), panel veri analiz yöntemiyle 86 ülke için 1960-2005 döneminde demokrasi ve ekonomik büyüme ilişkisini test etmiştir. Demokrasinin ekonomik büyüme üzerinde pozitif bir etkisinin olduğu sonucunu elde etmiştir.

Heshmati ve Kim (2017), 144 ülke için 1980-2014 dönemi verileriyle panel veri analiz yöntemini kullanarak demokrasi ve ekonomik büyüme ilişkisini test etmişlerdir. Demokrasinin ekonomik büyüme üzerinde güçlü bir pozitif etkisi vardır.

Diğer taraftan iyi yönetim literatüründe de iyi yönetişimin sürdürülebilir ekonomik kalkınma ve ekonomik büyüme ile ilişkisinin araştırıldığı çalışmaların daha fazla olduğu görülmektedir. Söz konusu çalışmalar;

Rivera-Batiz (2002), 1960-1990 dönemi için yaptığı çalışmasında daha güçlü demokratik kurumların daha yüksek yönetişimi ve bunun da ekonomik büyümeyi olumlu etkilediği sonucunu elde etmiştir.

Meadowcroft (2007) ve Kemp, Parto ve Gibson (2005) tarafından yapılan çalışmalarda sürdürülebilir kalkınma için yönetişimin gerekliliği vurgulanmıştır.

Zhuang, Dios ve Lagman-Martin (2010), gelişmekte olan Asya ülkelerinde 1998-2008 dönemi için yaptıkları çalışmanın sonucuna göre iyi yönetim ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkilemektedir.

Emara ve Jhonsa (2014), yönetim ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi 22 MENA ülkesi için test etmişlerdir. Buna göre ülkelerin çoğunda yönetim göstergeleri düşük performansa sahiptir, ancak bu ülkelerin kişi başına gelir düzeyleri yüksektir.

Han, Khan ve Zhuang (2014) tarafından yapılan çalışmada ülkelerin ekonomik performansı üzerinde iyi yönetim göstergelerinden hükümet etkinliği, politik istikrar, yolsuzluğun kontrolü, düzenleyici kalitenin; hesap verebilirlik ve hukukun üstünlüğünden daha fazla pozitif etkiye sahip olduğu sonucu elde edilmiştir.

Pere (2015), Batı Balkan ülkelerinde iyi yönetim göstergelerinden politik istikrar, şiddetin yokluğu ve hukukun üstünlüğünün ekonomik büyümeyi etkilediği sonucuna varmıştır.

Habyarimana ve Dushimayezu (2018), Ruanda'da iyi yönetim, ekonomik büyüme ve kalkınma arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Ekonomik büyüme ve kalkınma düzeyi iyi yönetişime bağlıdır. İyi yönetim ekonomik büyüme ve kalkınmayı pozitif etkilemektedir.

Diğer taraftan literatürde demokrasi ve iyi yönetim ilişkisinin ele alındığı çalışmalar sınırlı sayıdadır. Bu bakımdan demokrasi ve iyi yönetim özelindeki çalışmalar aşağıda sunulmuştur. Çoğunlukla teorik bakımdan ilişkinin incelendiği çalışmalar şu şekildedir:

Leftwich (1993) tarafından yapılan çalışmada Üçüncü Dünya Ülkelerinde iyi yönetim, demokrasi ve kalkınma incelenmiştir. İyi yönetimin kalkınmanın bir koşulu olduğu ancak demokrasinin iyi yönetimi sağlayacak bir siyasi biçim olmasının pek olası olmadığını belirtmiştir.

Mathur (2001) çalışmasında Hindistan için iyi yönetim ve demokrasi ilişkisini incelemiştir. Çalışma sonucuna göre iyi yönetimde sivil toplumun özgürlük ve hürriyeti desteklediği varsayımının bölünmüş bir toplumda geçerli olmadığını ifade etmiştir.

Sharma (2007) demokrasi, iyi yönetim ve ekonomik kalkınma ilişkisini araştırmıştır. Buna göre mülkiyet haklarını ve hukukun üstünlüğünü aynı anda güçlendirmeksizin demokratikleşme ve ademi merkeziyetçiliğin her zaman etkili demokratik yönetime yol açamayacağı sonucunu elde etmiştir.

Bu konuda literatürde rastlanılan bir ampirik çalışma olan Stockemer (2009) demokrasinin iyi yönetim üzerindeki etkisini 45 Afrika ülkesi ve 18 Latin Amerika eyaleti için 1996-2004 dönemi verileriyle analiz etmiştir. Analiz sonucunda demokrasinin iyi yönetim üzerinde güçlü ve önemli bir etkisinin olduğunu ortaya koymuştur.

Altmann, Deimel ve Schmidt (2010) yaptıkları çalışmada Karadeniz Bölgesinde demokrasi ve iyi yönetimi incelemişlerdir. Ülkelerin komünist bir geçmişe sahip olmaları, demokratik deneyim eksikliklerinin olması, hatalı yasal sistemler ve kamu kurumlarına güvensizliğin demokratikleşmeyi durdurduğunu; eşitsizlik ve çatışmaların demokratik reformları baltaladığını ifade etmişlerdir. Demokratik dönüşümü artırmak için sivil topluma geniş ölçüde destek verilmesi gerektiğini, devletlere yardımın demokratik reformlarla bağlantılı ve kurumsal-idari geliştirme için yapılan yardımla birleştirilmesi gerektiğini belirtmektedirler. Bu süreçte yargı reformlarının ve daha güçlü bir hukuk devletinin, bölgenin siyasi ve ekonomik sistemlerini istikrara kavuşturmak için kritik önem taşıdığını vurgulamaktadırlar.

Gberevbie (2014) çalışmasında Nijerya'da demokrasi, demokratik kurumlar ve iyi yönetimi incelemiştir. Nijerya'da iyi yönetim için politikacılar ve vatandaşlar arasında siyasi eğitimin yoğunlaştırılması gerektiği sonucuna varmıştır.

Gyong (2014), demokrasi, iyi yönetim ve kalkınma arasındaki ilişkiyi Nijerya için araştırmıştır. Çalışmada sosyal, politik ve ekonomik ilerleme alanlarında yansıtılan iyi yönetimin, tam bir demokrasiye kavuşmak için gerekli bir önkoşul olduğunu savunmaktadır. Nijerya'da iyi yönetimi teşvik etmek için, çoğunluk kuralı, sağlıklı parti ve parti içi rekabet, özgür ve adil seçim, yürütme, yasama ve yargı arasındaki gücün ayrılması, hukuk sürecine sıkı sıkıya bağlılık, sivil toplum gruplarının etkin katılımı ilkelerinin belirlenmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Ayeni (2017), 1999-2015 dönemi için Nijerya'da demokrasinin iyi yönetim ile ilişkisini araştırmıştır. İyi yönetişimin geliştirilmesi için gerekli demokrasi ilkelerinin özümsemiği ortaya çıkmıştır.

Mokgopo (2018) tarafından yapılan çalışmada bağımsızlıktan sonra Afrika'da demokrasi ve iyi yönetim incelenmiştir. Demokrasi ve iyi yönetim arasında güçlü bir bağlantı olduğu ortaya çıkmıştır.

Literatürde rastlanan diğer bir ampirik çalışma olan Ishiyama (2019), 115 ülkede 1996-2011 dönemi için yaptığı çalışmada iyi yönetim için demokrasinin gerekliliğini panel veri analiz yöntemiyle incelemiş ve demokrasinin iyi yönetim için yeterince gerekli görünmediği sonucuna varmıştır. İyi yönetişimin teşvik edilmesi açısından tek parti rejimleri ve demokrasiler arasında hiçbir fark olmadığını, iyi yönetişimi teşvik etmede bazı yarı otoriter tek parti rejimlerinin diğer otoriter rejim türlerine göre daha iyi olduğu sonucunu elde etmiştir.

Jibrin (2021) demokrasi ve iyi yönetim ilişkisini araştırmış, iyi yönetişimin demokratik ilkelerin daha iyi ve uygun şekilde uygulanmasının bir ürünü olduğu sonucuna varmıştır.

3. Veri seti ve ekonometrik yöntem

Çalışmada 24 yükselen piyasa ülkesi¹ için 2002-2018 dönemine ait veriler kullanılarak demokrasinin iyi yönetim üzerindeki etkisi statik panel veri analizi ile araştırılmıştır. Araştırmada ekonomik özgürlük, nüfus ve gelir eşitsizliği kontrol değişkenleri olarak kullanılmıştır. İyi yönetim göstergesi Worldwide Governance Indicators (WGI), demokrasi endeksi Freedom House, ekonomik özgürlük Heritage Foundation, nüfus World Development Indicators (WDI), gini katsayısı The Standardized World Income Inequality Database (SWIID) veri tabanından alınmıştır. Demokrasinin iyi yönetim üzerindeki etkisini analiz eden ekonometrik model aşağıdaki gibidir:

$$COM_{it} = \alpha + \beta_1 DEM_{it} + \beta_2 HRT_{it} + \beta_3 LNPOP_{it} + \beta_4 GINI_{it} + \mu_{it} \quad (1)$$

Modelde i ülke, t zaman periyodu ve μ hata terimini göstermektedir. COM_{it} iyi yönetim göstergesi olup bağımlı değişkendir. Bağımlı değişken olarak kullanılan yönetim endeksinin -2.5 ile +2.5 arasında değer aldığı durum kullanılarak, altı göstergenin (hesap verebilirlik, politik istikrar, hükümetin etkinliği, düzenlemelerin kalitesi, hukukun üstünlüğü, yolsuzluğun önlenmesi) ortalaması alınıp tek bir endeks elde edilmiştir. DEM_{it} demokrasi endeksi olup ana bağımsız değişkendir. Modelde kullanılan demokrasi göstergesi Freedom House'un siyasi haklar endeksinde dayanmaktadır. Endeks 1 ile 7 değerleri arasında olup, 1 en yüksek 7 en düşük demokrasi düzeyini ifade etmektedir. HRT_{it} ekonomik özgürlük endeksi, POP_{it} nüfus ve $GINI_{it}$ gini katsayısı'dır.

Çalışmada yöntem olarak panel veri analiz yöntemi kullanılmıştır. Panel veri analizlerinde havuzlanmış en küçük kareler yöntemi, sabit ve rassal etkiler modelleri olmak üzere üç temel yöntem vardır. Havuzlanmış en küçük kareler yönteminde birim ve zaman etkileri bulunmazken, sabit ve rassal etkiler modellerinde birim ve zaman etkileri bulunmaktadır. Rassal etkiler modelinde birim etkinin açıklayıcı değişkenler ile ilişkili olmasına izin verilmezken, sabit etkiler modelinde birim etkinin açıklayıcı değişkenler ile ilişkili olmasına izin verilmektedir (Tatoğlu Yerdelen, 2016, s. 79).

4. Ampirik bulgular

Panel veri yöntemlerinde analizlere başlarken genellikle birim kök testleri uygulanarak serilerde durağanlık sınaması yapılır. Ancak, hangi birim kök testlerinin uygulanması gerektiğine yatay kesit bağımlılık testleri ile karar verilmektedir. Çalışmada birim kök testinden önce yatay kesit bağımlılık testi yapılmış, sonuçlar Tablo 1'de verilmiştir.

¹ Arjantin, Brezilya, Bulgaristan, Şili, Çin, Kolombiya, Çek Cumhuriyeti, Mısır, Hindistan, Endonezya, Güney Kore, Malezya, Meksika, Fas, Pakistan, Peru, Filipinler, Polonya, Romanya, Rusya, Güney Afrika, Tayland, Türkiye, Ukrayna.

Tablo 1

Yatay Kesit Bağımlılık Testi

Test	İstatistik	Olasılık
LM _{adj}	1,673	0,0943
LM _{CD}	-0,0627	0,9500

Yatay kesit bağımlılık testi sonuçlarına göre modelde yatay kesit bağımlılığı bulunmamaktadır. Bu kapsamda çalışmada birinci nesil panel birim kök testlerinden Levin, Lin ve Chu (LLC) panel birim kök testi yapılmış (Tatoğlu Yerdelen, 2017, s. 22), sonuçlar Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2

Birim Kök Testi

Değişkenler	Olasılık
COM	0,0044
DEM	0,0000
HRT	0,0228
LNPOP	0,0190
GINI	0,0000

Birim kök testi sonuçlarına göre tüm değişkenlerde birim kökün olmadığı, yani serilerin durağan olduğu görülmüş ve sahte regresyon sorununun olmadığı ortaya çıkmıştır.

Birim kök testi sonrasında modelde birim ve zaman etkilerinin varlığı araştırılmıştır. Havuzlanmış en küçük kareler ile sabit etkiler arasında tercih için F testi, havuzlanmış en küçük kareler ile tesadüfi etkiler arasında tercih için LM ve LR testleri yapılmıştır (Baltağı, 2013, s. 63-90).

Tablo 3

F, LM ve LR Test Sonuçları

F Testi	LM Testi	LR Testi
F _{birim} = 125,22 (0,0000)	LM _{birim} = 1914,21(0,0000)	LR _{birim} = 721,83 (0,000)
F _{zaman} = 0,75 (0,7425)	LM _{zaman} = 0,00 (1,0000)	LR _{zaman} = 0,00 (1,000)

F, LM ve LR testleri sonucunda modelde birim etkilerin olduğu ancak zaman etkilerinin olmadığı tespit edilmiş, tahminde sabit etkiler ya da rassal etkilerin kullanılması durumu ortaya çıkmıştır. Söz konusu modellerden hangisinin tercih edileceğine Hausman testi ile karar verilmiştir. Hausman testi sonucunda “açıklayıcı değişkenler ile birim etki arasında ilişki yoktur” H₀ hipotezi reddedilmekte, sabit etkiler tahmincisi tercih edilmektedir. Tablo 4’de statik panel veri analiz sonuçları görülmektedir.

Tablo 4

Sabit Etkili Model Tahmin Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	Bağımlı Değişken: COM							
	Standart Tahmin Sonuçları				Driscoll- Kraay Tahmin Sonuçları			
	Katsayı	Standart hata	t	P	Katsayı	Standart hata	t	P
DEM	-0,075	0,009	-7,58	0,000	-0,075	0,012	-6,06	0,000
HRT	0,013	0,001	7,92	0,000	0,013	0,002	6,59	0,000
LNPOP	-0,379	0,097	-3,87	0,000	-0,379	0,045	-8,27	0,000
GINI	-1,229	0,426	-2,89	0,004	-1,229	0,316	-3,89	0,001
Sabit	6,672	1,810	3,69	0,000	6,672	0,842	7,92	0,000
Gözlem Sayısı	408				408			
Hausman Testi χ^2	22,36 [0,0002]			D. Wald Testi χ^2			1846,88 [0,0000]	
Model Tahminci	Birim Etki SEM			B-W. LBI Test İstatistiği			0,446	
F testi	Grup içi			B.D. Durbin-Watson Test İstatistiği			0,669	
	29,76 [0,0000]			Frees Test İstatistiği			2,573	

Tablo 4’de hem standart tahmin sonuçları hem de Driscoll- Kraay tahmin sonuçları görülmektedir. Model sabit etkiler tahmincisiyle tahmin edildikten sonra modelde heteroskedasite, otokorelasyon ve birimler arası korelasyonun varlığı test edilmekte, söz konusu problemler düzeltilmektedir. Sabit etkiler modelinde heteroskedasite probleminin varlığı Değiştirilmiş Wald testi ile araştırılmış ve modelde heteroskedasite sorununun olduğu görülmüştür. Modelde otokorelasyonun varlığı Baltagi-Wu LBI testi (Yerel En İyi Değişmez Testi) ve Bhargava vd. Değiştirilmiş Durbin Watson testi ile araştırılmış ve iki test istatistiğinin de değeri 2’den küçük olduğundan modelde otokorelasyon sorununun olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Modelde birimler arası korelasyonun varlığı Frees testi kullanılarak araştırılmış ve modelde birimler arasında korelasyon olduğu anlaşılmıştır. Modelde heteroskedasite, otokorelasyon ve birimler arası korelasyon problemlerinin olduğu tespit edilmiştir. Söz konusu problemlerin birlikte görülmesi durumunda kullanılan ve dirençli (robust) standart hataların elde edilmesi için Driscoll- Kraay Tahmincisi ile model tekrar tahmin edilmiştir.

Sabit etkiler modeli sonuçları değerlendirildiğinde; ana bağımsız değişken olan demokrasi ve kontrol değişkenleri ekonomik özgürlük, nüfus ve gini katsayısı hem standart tahmin sonuçları hem de Driscoll- Kraay tahmin sonuçlarına göre %1 önem düzeyinde istatistiki bakımdan anlamlıdır. Demokrasi endeksinin iyi yönetim üzerindeki etkisi negatiftir. Yükselen piyasa ekonomilerinde demokrasi endeksi düştükçe yani demokrasi düzeyi yükseldikçe iyi yönetim de yükselmektedir. Kontrol değişkenlerinden ekonomik özgürlüğün iyi yönetim üzerindeki etkisi pozitifdir ve ekonomik özgürlük arttıkça iyi yönetim artmaktadır. Ekonomik özgürlükle birlikte ekonomide devletin rolünün azalması iyi yönetimi teşvik etmektedir. Nüfus ve gini katsayısının iyi yönetim üzerindeki etkisi ise negatiftir. Artan nüfusun düşük yönetim performanslarıyla ilişkili olması beklenmektedir. Çok nüfusu olan ülkelerde hükümetlerin nüfusun farklı gruplarına hitap etmesi, yasa ve düzenin uygulanmasını denetlemesi, mal ve hizmetleri eşit olarak dağıtması çok daha zordur. Artan nüfusun kaynakların dağılımı üzerinde önemli bir etkisi olacağından bu durum devletin kapasitesine zarar verebilir. Bu da gelir dağılımının eşitsiz olmasına sebep olabilir. Eşitsiz bir gelir dağılımı da iyi yönetimin azalmasına yol açmaktadır. Gelir eşitsizliği arttıkça iyi yönetimin azaldığı görülmektedir.

5. Sonuç

Günümüzde dünyanın en iyi yönetim sistemi olan demokrasi iyi yönetimin sağlanmasını kolaylaştıran önemli bir göstergedir. Modern uygarlığın bileşenleri olan demokrasi ve iyi yönetim ilişkisinde demokrasinin iyi yönetime etkisi önem arz etmektedir. Bir ülkede gelişmiş bir demokrasi iyi yönetimin gelişmesine katkı sağlar. Diğer bir ifadeyle bir ülkede demokrasinin güçlendirilmesi ülkenin iyi yönetiminin gelişmesine imkan vermektedir.

Demokrasi ve iyi yönetim arasındaki ilişkiyi ampirik olarak test eden az sayıda çalışma vardır. Çalışmada demokrasinin iyi yönetim üzerindeki etkisi 24 yükselen piyasa ekonomisinin 2002-2018 dönemi verileri kullanılarak statik panel veri analizi ile araştırılmıştır. İyi yönetim göstergesi bağımlı değişken olup altı temel iyi yönetim göstergesi olan hesap verebilirlik, politik istikrar, hükümetin etkinliği, düzenlemelerin kalitesi, hukukun üstünlüğü, yolsuzluğun önlenmesinin ortalamasıdır. Demokrasi endeksi ana bağımsız değişken, ekonomik özgürlük, nüfus ve gini katsayısı ise kontrol değişkenleri olarak kullanılmıştır.

Çalışmada ulaşılan sonuçlara göre demokrasi endeksinin iyi yönetim üzerindeki etkisi negatiftir ve istatistiki bakımdan anlamlıdır. Demokrasi endeksi düştükçe yani demokrasi düzeyi yükseldikçe iyi yönetim de yükselmektedir. Kontrol değişkenlerinden ekonomik özgürlüğün iyi yönetim üzerindeki etkisi pozitif ve istatistiki bakımdan anlamlı iken, nüfus ve gini katsayısı değişkenlerinin iyi yönetim üzerindeki etkisi negatif ve istatistiki bakımdan anlamlıdır. Elde edilen bulgular 24 yükselen piyasa ekonomisinde demokrasinin iyi yönetimi artırdığını göstermektedir.

Literatürdeki çalışmalarda demokrasi ve iyi yönetim ilişkisinin çeşitli ülkeler bazında ve değişik ülke gruplarında araştırıldığı, yapılan çalışmalarda özellikle az gelişmiş, gelişmekte olan ve çalışmada da ele alınan yükselen piyasa ülkelerinin varlığı dikkat çekmektedir. Çalışma literatürdeki bazı çalışmalar ile benzerlik gösterirken bazı çalışmalar ile farklılık göstermektedir. Bulgular literatür ile karşılaştırıldığında; Stockemer (2009), Gberevbie (2014), Ayeni (2017), Mokgopo (2018), Jibrin (2021) literatürlerini desteklemekte; Leftwich (1993), Mathur (2001), Sharma (2007), Ishiyama (2019) literatürlerinden ayrılmaktadır. Çalışmada ele alınan yükselen piyasa ülkelerinde ulaşılan bulguların daha önce literatürde ele alınan bazı yükselen piyasa ülkelere dair yapılan çalışmaları desteklemediği görülmektedir. Bu noktada çalışmanın literatür ile benzerlik ve farklılık göstermesi ülkelerin kendilerine has yapılarından ve ele alınan aynı ülke gruplarında farklı dönemlerde demokrasi ve iyi yönetim ilişkisinin araştırılmasından kaynaklı olabileceği söylenebilir.

Sonuç olarak iyi yönetim demokrasinin, demokrasi de iyi yönetimin kilit noktasıdır. Yönetenlerin hesap verebilir olduğu, hukukun üstünlüğünün sağlandığı, vatandaşlar arasında eşitliğin gerçekleştiği, şeffaf usullerin uygulandığı süreçte demokrasi de sağlanmaktadır. Demokrasinin olduğu yerde de hukukun üstünlüğü, politik istikrar, ifade özgürlüğü, eşitlik vardır. Bu anlamda demokrasinin iyi yönetim üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu sonucu elde edilse de birkaç öneri sunulabilir:

- Öncelikle şeffaflık artırılarak, çeşitli politikalar ile düzenlemelerin kalitesi iyileştirilebilir.
- Bu tür sorunların çözümünde sivil toplumun katılımı daha etkili olabilir. Yani temsili demokrasiden ziyade katılımcı demokrasi ile katılımçılık teşvik edilerek sorunlar azaltılabilir.
- İyi yönetim göstergeleri özellikle de hukukun üstünlüğü politikaları daha da güçlendirilerek sorunlar kontrol altına alınabilir.
- Politika yapıcılarının düzenlemelerin kalitesine yönelik düzenlemeleri artırmaları gerektiği söylenebilir.

Yazar beyanı

Araştırma ve yayın etiği beyanı

Bu çalışma bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Etik kurul onayı

Bu çalışma için etik kurul onayı gerekmemektedir.

Yazar katkıları

Çalışmanın yazarı olarak çalışmanın tüm aşamalarına tarafımdan katkı sağlanmıştır.

Çıkar çatışması

Yazarlar açısından ya da üçüncü taraflar açısından çalışmadan kaynaklı çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Destek beyanı

Bu çalışma için herhangi bir destek alınmamıştır.

Kaynakça

- Aktan, C. C. (2015). İdeal devlet ve iyi yönetim: Temel ilkeler, kurallar ve kurumlar. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 50-60.
- Altmann, F. L., Deimel, J. ve Schmidt, A. G. (2010). Democracy and good governance in the Black Sea region. *Southeast European and Black Sea Studies*, 10(3), 303-321. DOI: 10.1080/14683857.2010.503641.
- Ayeni, E. O. (2017). Democracy and good governance in Nigeria (1999-2015). *Wukari Journal of Public Sector Management*, 1(1), 26-46.
- Baltagi, H. B. (2013). *Econometric analysis of panel data*. USA: John Wiley and Sons.
- Brochado, A. ve Martins, F. V. (2005). Democracy and economic development: A fuzzy classification approach. *FEP Working Papers*, 180, 1-23.
- Emara N. ve Jhonsa, E. (2014). Governance and economic growth: Interpretations for MENA countries. *Topics in Middle Eastern and African Economies*, 16(2), 164-183.
- Freedom House. (2020). *Freedom in the World*. Erişim: <https://freedomhouse.org/report/freedom-world>
- Gberevbie, D. E. (2014). Democracy, democratic institutions and good governance in Nigeria. *Eastern Africa Social Science Research Review*, 30(1), 133-152.
- Gyong, J. E. (2014). Good governance and accountability in a democracy. *European Scientific Journal*, 7(26), 71-89.
- Habyarimana J. B. ve Dushimayezu B. (2018). Good governance, economic growth and development: Insights from a 22-Year econometric analysis in Rwanda. *East Africa Research Papers in Economics and Finance*, 19, 1-21.
- Han, X., Khan, H. ve Zhuang J. (2014). Do governance indicators explain development performance? A cross-country analysis. *ADB economics working paper series*, 417, 1-20.
- Heritage Foundation. (2020). *Index of economic freedom*. Erişim: <https://www.heritage.org/index/explore>
- Heshmati, A. ve Kim, N. S. (2017). The relationship between economic growth and democracy: Alternative representations of technological change. *Discussion Paper Series*, 10880, 1-37.
- Ishiyama, J. (2019). Is democracy necessary for good governance?. *Social Science Quarterly*, 1-21. DOI: 10.1111/ssqu.12712.
- Jalles, J. T. (2010). Does democracy foster or hinder growth? Extreme-type political regimes in a large panel. *Economics Bulletin*, 30(2), 1359-1372.
- Jibrin, A. D. (2021). Democracy and good governance. *FULafia Journal of Social Sciences*, 4(1), 1-11.
- Karabacak, H. (2003). *Hukukun üstünlüğü ve iyi yönetim*. Ankara: TC Maliye Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Daire Başkanlığı Yayını.
- Kaufmann, D. (2010). The worldwide governance indicators: Methodology and analytical issues. *Draft Policy Research Working Paper*, 1-28.
- Kemp, R., Parto, S. ve Gibson, R. B. (2005). Governance for sustainable development: moving from theory to practice. *International Journal of Sustainable Development*, 8, 12-30.
- Kuzey, P. (2003). *Şeffaflık ve iyi yönetim*. Ankara: TC Maliye Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Daire Başkanlığı Yayını.
- Leftwich, A. (1993). Governance, democracy and development in the third world. *Third World Quarterly*, 14(3), 605-624.
- Mathur, K. (2001). Good governance state and democracy. *The Post Wasington Consensus: Governance and the Public Domain in Contrasting Economies- the Cases of India and Canada*, February 12-14 2001, Chandigarh, 1-8.
- Meadowcroft, J. (2007). Who is in charge here? Governance for sustainable development in a complex world. *Journal of Environmental Policy and Planning*, 9(3-4), 299-314. DOI: 10.1080/15239080701631544.
- Mokgopo, T. I. (2018). Why democracy and good governance in Africa after independence: Critical analyses!. *Bangladesh e-Journal of Sociology*, 15(2), 26-39.

- Pere, E. (2015). The impact of good governance in the economic development of Western Balkan countries. *European Journal of Government and Economics*, 4(1), 25-45.
- Persson, T. ve Tabellini, G. (2006). Democracy and development: The devil in the details. *CESifo Working Paper*, (1672), 1-16.
- Piñeiro, J., Khan, H. A., Melikyan, D. N. ve Tamazian, A. (2005). Financial market efficiency, institutions and growth: An international econometric analysis for 1997-2002. *Applied Econometrics and International Development. AEID*, 5(2), 27-52.
- Pourgerami, A. ve Assane, D. (1992). Macroeconomic determinants of growth: New measurement and evidence on the effect of political freedom. *Applied Economics*, 24(1), 129-136. DOI: 10.1080/00036849200000111.
- Rivera-Batiz, F. L. (2002). Democracy, governance and economic growth: Theory and evidence. *Review of Development Economics*, 6(2), 225-247.
- Samsun, N. (2003). *Hesap verebilirlik ve iyi yönetişim*. Ankara: TC Maliye Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Daire Başkanlığı Yayını.
- Sharma, S. D. (2007). Democracy, good governance, and economic development. *Taiwan Journal of Democracy*, 3(1), 29-62.
- Stockemer, D. (2009). Does democracy lead to good governance? The question applied to Africa and Latin America. *Global Change, Peace & Security*, 21(2), 241–255. DOI: 10.1080/14781150902872141.
- The Standardized World Income Inequality Database (SWIID). (2020). Erişim: <https://fsolt.org/swiid/>
- şahin, D. (2018). MENA ölkelerinde kurumsal kalite ve ekonomik büyüme ilişkisinin analizi. *İktisadi Yenilik Dergisi*, 5(1), 1-9.
- Tatoğlu Yerdelen, F. (2016). *Panel veri ekonometrisi*. İstanbul: Beta Yayımcılık.
- Tatoğlu Yerdelen, F. (2017). *Panel zaman serileri analizi*. İstanbul: Beta Yayımcılık.
- Weede, E. (1983). The impact of democracy on economic growth: Some evidence from cross-national analysis. *KYUOS*, 36(1), 21-39. DOI: 10.1111/j.1467-6435.1983.tb02659.x.
- World Bank. (2020). *World Development Indicators (WDI)*. Erişim: <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators>
- World Bank. (2020). *Worldwide Governance Indicators (WGI)*. Erişim: <https://info.worldbank.org/governance/wgi/>
- Zhuang, J., Dios, E. ve Lagman-Martin A. (2010). Governance and institutional quality and the links with economic growth and income inequality: With special reference to developing Asia. *ADB Economics Working Paper Series*, 193, 1-54.